

Redactioneel

We blijven ons er over verwonderen dat het filmische beeld niet 'de waarheid' vertelt maar liegt, bedriegt en er op los fantaseert. We weten dat wel, maar toch willen we erin geloven; doen alsof film 'werkelijkheid' is. De semiotische filmtheorie vraagt zich af via welke diverse en heterogene middelen film in het verhaal, waarin wij steeds weer willen geloven, samenhang tot stand brengt. Zij onderzoekt hoe film als film functioneert. Het fictieve gehalte van het filmbeeld en de fictionaliteit van het filmverhaal zijn hierin terugkerende thema's die bijzonder bondig weergegeven worden in een citaat van Octave Mannoni: 'je sais bien, mais quand même', 'ik weet best, maar toch...' Deze uitspraak vormt niet alleen het basis-principe van de filmische fictie, maar van fictie in het algemeen.

De constructie van een personage blijft in de fictie een centrale plaats innemen. In dit nummer ronden we de publikatie van een fundamenteel artikel op dit gebied af: 'De semiologische status van het personage' van Philippe Hamon. Iedereen die zich met fictie, met personages bezighoudt, zal het op prijs stellen dat dit artikel nu ook in het Nederlands gelezen kan worden. De tekst gaat niet rechtstreeks in op film-personages, maar is ook voor de analyse van deze specifieke personages heel bruikbaar. Sterker nog: hij behoort voor iedereen die geïnteresseerd is in de problematiek van het (film)personage tot de verplichte literatuur.

Marc Vernet benadert de problematiek van het fictieve personage vanuit een filmisch perspectief aan de hand van MILDRED PIERCE. De artikelen van Jan Simons, Paul Verstraten, Eric de Kuyper en Heidi de Mare brengen elk op hun eigen manier aspecten van fictionaliteit ter sprake. Steeds opnieuw blijkt dat wat we in eerste instantie zien, niet altijd overeenkomt met hetgeen getoond wordt. Het gaat er dus om hoe hetgeen dat bij nauwkeurige, minutieuze analyses waargenomen wordt zich verhoudt tot de eerste indruk. Kortom: het gaat om vragen die verband houden met film als 'signifiant imaginaire'.

We weten allemaal best, maar toch... De mooie en treffende formulering van de psychoanalyticus Mannoni heeft filmtheoretici geholpen om hun eigen problematiek scherper te stellen en in te zien dat beelden onlosmakelijk verbonden zijn met verbeelding. Dankzij het baanbrekend werk van Christian Metz in de jaren zeventig is deze opvatting voor filmtheoretici gemeengoed geworden. Het begrip *gemeengoed* loopt echter het risico al te snel opgevat te worden als 'passé', als 'overbekend'. Tussen onbekend en overbekend ligt echter een heel gebied, dat *werk* heet. Het kost nu eenmaal veel tijd en inspanning om gedachtengangen en theoriën uit allerlei disciplines te leren beheersen en om ze – in ons geval – toepasbaar te maken voor de filmtheorie. Als we ons die inspanning niet getroosten, al te snel constateren dat iets 'overbekend' is, lopen we het gevaar oppervlakkig te worden: we weten best (dat we de zaken versimpelen), maar toch... (laten we het hierbij). Een dergelijke oppervlakkige benadering blijft *Versus* koppig bestrijden.

Vreemd genoeg is de invloed van Mannoni binnen de psychoanalyse marginaal gebleven. Dit werd ook geconstateerd in het 'In memoriam' dat aan hem gewijd werd in *Libération* van 1 augustus 1989. Zijn invloed binnen de filmtheorie is echter onmiskenbaar. Mannoni hechte veel waarde aan de verbeelding en getuigt in zijn geschriften van een bijzonder rijke en unieke fantasie. Het is dus niet toevallig dat hij veel invloed heeft gehad op de theorie van een object dat zoveel te maken heeft met de verbeelding: de film. Zij die het raadsel film proberen te ontwarren (niet: op te lossen!) en vooral duidelijker proberen te stellen, zijn hem veel verschuldigd.

Mannoni stierf op 81-jarige leeftijd. Hij is onder meer auteur van: *Freud par lui meme*. Parijs (Seuil) 1968. Deze monografie over Freud, is nog steeds een van de beste beknopte inleidingen op het werk van de grondlegger van de psychoanalyse. *Clefs pour L'Imaginaire ou L'Autre Scène*. Parijs (Seuil) 1969, is zijn bekendste werk.